

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію
ШПАТАКОВОЇ ОКСАНИ ЛЕОНІДІВНИ за темою
«ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА»,**

що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємства (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

В нових умовах функціонування та відповідно до вимог сталого розвитку будівельної галузі все вагомішого значення набуває розробка і впровадження методів удосконалення формування екологічних стратегій будівельних підприємств. Зазначене пов'язано із вирішенням проблеми впровадження та розвитку ефективних екологічних стратегій як однієї з ключових проблем досягнення екологічної нейтральності діяльності суб'єктів господарювання. Саме тому виникає необхідність розробки такого теоретико-методичного підходу, який націлював би будівельні підприємства на досягнення еко-нейтральних кінцевих результатів. Незважаючи на наявність значного масиву робіт, присвячених розробці багатогранній і завжди актуальній проблемі стратегічного управління суб'єктами господарювання в частині екологізації їх діяльності, недостатньо дослідженими залишаються питання впровадження саме екологічних стратегій, виявлення стратегічного потенціалу, адекватного сучасним реаліям. Вирішення даного завдання потребує подальших досліджень та наукового обґрунтування. Тому дослідження у цьому напрямку, які здійснюються у дисертації, є актуальними та своєчасними.

Актуальність теми підтверджується зв'язком досліджень із науковими планами та програмами, у яких брав участь автор. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи Придніпровської державної академії будівництва та архітектури за темою «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком соціально-економічної системи» (№ держреєстрації 0116U000778, 2015–2020 рр.) і Громадської наукової організації «Фінансово-економічна наукова рада» за темою «Управління економічною ефективністю

діяльності підприємств» (№ держреєстрації 0118U000786, 2020 рр.), де здобувачем представлено результати дослідження формування екологічних стратегій будівельних підприємств, оцінювання та прогнозування їх ефективності.

2. Основні результати, наукові положення і їх наукова новизна.

В дисертації сформульовано мету та завдання роботи, визначено об'єкт та предмет дослідження, обґрунтовано теоретико-методичні засади та надано практичні рекомендації щодо обґрунтування й удосконалення теоретико-методичного забезпечення формування екологічних стратегій будівельних підприємств в нових умовах господарювання.

Зміст дисертації викладено у логічній послідовності – вступ, три розділи основного тексту, загальні висновки, додатки і список використаних джерел. У першому розділі досліджено теоретичні положення формування екологічних стратегій будівельних підприємств; методичні засади формування екологічної стратегії будівельного підприємства; підходи до оцінювання стратегічного управління екологічною діяльністю будівельного підприємства. Другий розділ містить результати аналізу впливу діяльності будівельного підприємства на довкілля; дослідження екологічних стратегій будівельного підприємства; оцінювання впливу факторів на результати впровадження екологічної стратегії будівельного підприємства. У третьому розділі представлено результати визначення перспектив використання зарубіжного досвіду стратегічного управління екологізацією в будівельній галузі; обґрунтування основних напрямків покращення стратегічного управління екологізацією будівельних підприємств; удосконалення напрямів формування екологічних стратегій будівельного підприємства.

На наш погляд, автором достатньо чітко окреслено пункти наукової новизни одержаних результатів, яку розкрито у відповідних розділах дисертації, а саме:

удосконалено:

– науково-методичний підхід до оцінювання впливу результатів діяльності будівельних підприємств на довкілля та обґрунтовано методичне забезпечення для підприємств будівельної галузі на основі застосування нормативного та

порівняльного методів. На відміну від існуючих підходів практичне застосування запропонованого підходу на підприємствах будівельної галузі забезпечує визначення рівня впливу діяльності будівельних підприємств на довкілля та встановлення ступеня впровадження інноваційних аспектів управління екологізацією за напрямками техногенного впливу. Розроблене методичне забезпечення адаптоване до використання з метою розвитку методичної бази аналізу та досягнення практичних цілей дослідження, стор. 115-117 дисертації;

– науково-методичний підхід до оцінювання факторного впливу на результати впровадження екологічної стратегії будівельного підприємства, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на ідентифікації сукупності істотних факторів впливу та оцінюванні характеристик нетиповості змін їх кількісного значення в умовах типового розвитку підприємств галузі. Апробація запропонованого підходу довела, що його реалізація забезпечує достовірність результатів оцінювання рівня залежності між нетиповою дією встановлених факторів, погіршенням економічної ефективності діяльності та екологічними характеристиками діяльності будівельного підприємства, що у підсумку формує підґрунтя для прийняття стратегічних рішень в сфері екологізації діяльності підприємств, стор.144-146 дисертації;

– напрями удосконалення формування екологічної стратегії будівельних підприємств, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на систематизації стратегічного досвіду ЄС, стану і потреб будівельних підприємств у сфері екологізації, дослідження та прогнозування факторної залежності між ефективністю будівельної діяльності та наслідками її впливу на довкілля. Стратегічні заходи спрямовані на раціональне розширення переліку екологічних параметрів будівельної продукції (послуг); удосконалення стратегічного управління будівельними відходами в контексті екологізації виробництва; оновлення активної частини основних засобів, технологій, задіяних в процесах екологізації підприємств галузі, ефективне впровадження яких забезпечує екологічний та економічний ефект функціонування будівельних підприємств, стор. 211-214 дисертації;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат в частині трактування суті категорії «екологічна стратегія підприємства», що визначається як модель стратегічного забезпечення та обґрунтування дій, процедур впровадження екологічно орієнтованого розвитку в рамках визначеного рівня, що передбачає екологізацію процесів господарювання в цілому або в рамках певних структурних, процесних напрямів, обумовлює балансування або пріоритетність інтересів в економічній та екологічній сферах, забезпечує можливість щодо створення синергетизму за економічними, ринковими показниками, може передбачати інноваційний характер екологізації, охоплювати внутрішні та зовнішні аспекти екологічного розвитку. На відміну від існуючих трактувань, враховано систематизований перелік сутнісних ознак та варіативність типів екологічних стратегій залежно від цільових стратегічних орієнтирів діяльності, стор.46-48 дисертації;

– класифікація екологічних стратегій підприємств будівельної галузі, яка розширена за рахунок доданої класифікаційної ознаки залежності від балансування екологізації з економічними та ринковими інтересами підприємства. Доведено, що, на відміну від існуючих, за цією ознакою доцільно класифікувати такі стратегії, як екологічні стратегії, що передбачають динамічні зміни досягнення цілей екологізації (окрім нормативних параметрів) залежно від неочікуваних економічних, ринкових коливань; екологічні стратегії, що не передбачають динамічні зміни досягнення цілей екологізації (окрім нормативних параметрів) залежно від неочікуваних економічних, ринкових коливань. Запропонована класифікація збагачує методичний інструментарій екологізації стратегічного управління підприємствами за видами економічної діяльності, стор.69-71 дисертації;

– систематизація показників оцінювання стратегічного управління екологічною діяльністю будівельного підприємства, яка, на відміну від існуючих, включає обґрунтовану сукупність показників, що є елементами основних сфер стратегічного управління, стосуються оцінки дотримання нормативних екологічних вимог до виробництва в галузі будівництва, ефективності впровадження інноваційних заходів екологізації в сфері скорочення викидів

забруднюючих речовин в природне навколишнє середовище; включення показників екологізації у більшість сфер стратегічного управління будівельним підприємством. Обґрунтована сукупність показників становить цінність для методичного забезпечення практичних цілей оцінювання стратегічного управління екологічною діяльністю підприємства, стор. 89-91 дисертації.

Висновки по кожному розділу і роботі в цілому корелюють із поставленими завданнями і відображають наукову новизну одержаних результатів. Методу дослідження досягнуто.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що наведені у дисертації.

Для досягнення поставленої мети дослідження і реалізації поставлених завдань автором застосовано комплекс сучасних наукових методів дослідження, а саме: порівняльний аналіз, нормативний, кількісний аналіз, лінійний, узагальнення, критичного та стратегічного аналізів, теоретико-експериментальний підхід, гіпотетичності, наукового пізнання, аналізу, монографічний, критичного аналізу, класифікації, угруповання, систематизація, вимірювання. Автором опрацьовано діючі законодавчі акти та нормативи в екологічній та будівельній сферах, результати експертних досліджень, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, дані онлайн сервісів та аналітичної системи для комплаєнса, аналізу ринків, ділової розвідки You Control, представлено матеріали власних експериментів. В цілому наукова обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі, не викликають сумнівів.

4. Теоретична та практична значущість результатів дисертаційної роботи.

Результати і рекомендації рецензованої дисертаційної роботи мають достатню теоретичну і практичну значущість і можуть широко використовуватися як у теорії, так і у практиці народно-господарчої діяльності будівельних підприємств і галузі в цілому.

Позитивним моментом дисертації є те, що її рекомендації наближені до рівня конкретних методик, застосування яких має забезпечити формування екологічних стратегій будівельних підприємств. Основні положення роботи

отримали позитивний відгук і рекомендовані до впровадження в роботу ТОВ «РЕМС» (довідка № 00-3546-14 від 20.08.2020), де відмічено високу практичну цінність науково-методичного підходу до оцінювання факторного впливу на результати впровадження екологічної стратегії будівельного підприємства; ТОВ «Альпітек ЛТД» (довідка № 2531/85-0189 від 11.09.2020), де пройшли апробацію пропозиції щодо оцінювання та удосконалення екологічної стратегії підприємства; в навчальний процес ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (№ 38-0838-72 від 17.09.2020).

5. Стиль та мова викладення результатів дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота написана достатньо грамотною українською мовою з додержанням загально прийнятої наукової термінології, розділи дисертації логічно пов'язані між собою, основні положення викладено лаконічно і переконливо. Математичні формули, ілюстративно-графічні матеріали і посилання на джерела інформації відповідають вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій.

6. Оцінка публікацій та повноти відображення результатів дослідження в авторефераті.

Основні теоретичні положення і висновки дисертації знайшли відображення у 19 наукових працях (з яких автору належать 6,72 д. а.), з них: 3 – розділи у колективних монографіях; 12 – статті в наукових фахових виданнях України, з них 1 – стаття у закордонному виданні, 4 – матеріали конференцій. Всі наукові результати, що висуваються на захист, опубліковані.

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Оцінюючи дисертацію в цілому позитивно, необхідно висловити деякі зауваження, у тому числі й такі, що носять принциповий або ж дискусійний характер.

1. Слід зазначити доцільність виконаного автором детального аналізу та у його результаті обґрунтування переліку оціночних характеристик, які дають можливість ідентифікувати рівень розробки екологічних стратегій будівельних підприємств, рис. 1.1 дисертації, стор. 89-90. Варто пояснити, за якими показниками (кількісними, якісними) передбачається визначати рівень розробки екологічних стратегій будівельних підприємств та за якою шкалою

вимірювання його слід характеризувати.

2. В дисертації у підрозділі 1.1 представлено логіку обґрунтування визначеної категорії «екологічна стратегія підприємства», але автором не до кінця пояснено її реалізацію на конкретних будівельних підприємствах відповідно до їх теоретично розробленої послідовності. Зокрема, відповідно до тлумачення дефініції, стор. 46-48, не чітко сформульовано науково-методичний підхід, стор. 115-117,144-146,211-214, щодо суті категорії в частині «створення синергетизму за економічними, ринковими показниками».

3. Для більшої наочності результатів аналізу фінансово-економічного стану будівельних підприємств, стор. 165-170, відповідні таблиці фінансового та ринкового скорингів доцільно було б перенести з додатку В у підрозділ 2.2 дисертації.

4. У дисертації декларується низка науково-методичних та практичних заходів щодо використання закордонного досвіду у стратегічному управлінні будівельними підприємства з метою екологізації їх діяльності, підрозділ 3.1,3.2,3.3 дисертації, які мають забезпечити екологічний та економічний ефекти від сформованих екологічних стратегій, але не зазначено, що для цього потрібне серйозне реформування всієї нормативно-правової системи на державному рівні та ініціації, політична воля з боку власників будівельних підприємств. Крім того, не визначено період і джерела фінансування впровадження заходів.

5. Певним недоліком пропозицій автора з формування екологічних стратегій будівельних підприємств, стор. 211-214, є те, що вони не враховують положення та рекомендації щодо методології формування державних стратегій, оскільки стратегічні документи суб'єктів господарювання мають узгоджуватись зі стратегічними цілями регіональних стратегій та, в цілому, державних стратегічних документів, корелювати за змістом, утримувати загальнонаціональний тренд стратегічного розвитку країни.

6. У підрозділі 3.2 «Основні напрямки покращення стратегічного управління екологізацією будівельних підприємств» проведено характеристику стратегічного управління будівельними відходами на будівельних підприємствах. Потребує обґрунтування досить обмежений спектр

досліджуваних показників для визначення рівня стратегічного управління будівельними відходами, зокрема такими, як: показник виробництва будівельної продукції (обсяги виробництва), тис. грн., в т.ч.: обсяги відходів від будівельної діяльності, т., рівень будівельних відходів на 1 грн. виробництва будівельної продукції, кг/грн.; підходи до управління будівельними відходами від господарської діяльності; обсяг витрат на послуги аутсорсингу щодо вивезення будівельних відходів, тис. грн.

7. При апробації теоретико-методичного підходу до прогнозування впливу факторів на результати впровадження екологічної (або інтегрованої екологічної) стратегії будівельного підприємства доцільно пояснити, яким чином визначався показник « f_{ip} – прогнозний фактор впливу на планові результати впровадження екологічної (або інтегрованої екологічної) стратегії будівельної галузі» за формулою 3.1, стор. 212-213. Крім того, для якісного розуміння результатів прогнозування та обґрунтування точності прогнозування доцільно формувати інтегроване значення прогнозних оцінок прикладними методами дослідження.

8. У роботі розвинуто систематизацію показників оцінювання стратегічного управління екологічною діяльністю будівельного підприємства, стор. 89-91 дисертації. Доцільно пояснити, як обґрунтована систематизація врахована в удосконалених науково-методичних підходах (науково-методичний підхід до оцінювання впливу результатів діяльності будівельних підприємств на довкілля, стор.46-48 дисертації; науково-методичний підхід до оцінювання факторного впливу на результати впровадження екологічної стратегії будівельного підприємства, стор.46-48 дисертації; напрями удосконалення формування екологічної стратегії будівельних підприємств, стор. 89-91 дисертації) та чим обрана сукупність показників відрізняється від вже існуючих.

Проте, зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Шпатакової О.Л., оскільки не впливають на сутність і вагомість зроблених висновків та не принижують її високий науковий рівень і практичну значущість, позначаючи подальші напрями дослідження.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертаційна робота Шпатакової Оксани Леонідівни є

самостійно виконаною завершеною науково-кваліфікаційною роботою, в якій розв'язано актуальну проблему з обґрунтування й удосконалення теоретико-методичного забезпечення формування екологічних стратегій будівельних підприємств в нових умовах господарювання. Дисертація характеризується новизною одержаних результатів та висновків і відповідає вимогам пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою КМУ від 24 липня 2013 р., № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор, Шпатакова Оксана Леонідівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності.
Національного університету
«Запорізька політехніка», м. Запоріжжя.

Кузьмін ВВ